

Izješće o rezultatima rekognosciranja trase autoceste Budimpešta-Ploče – koridor 5C s predloženim mjerama zaštite

U postupku izrade Konzervatorske (arheološke) studije za dio koridora 5C, odnosno trase buduće autoceste Budimpešta-Ploče, od Novih Perkovaca na jugu do Bektinaca na sjeveru, dio po nadležnošću Muzeja Đakovštine Đakovo, tijekom mjeseca travnja tekuće godine izvršeno je arheološko rekognosciranje. Uz jedan do sada poznati arheološki lokalitet (Ivandvor), pronađeno je više, do sada nepoznatih arheoloških lokaliteta na samoj trasi buduće autoceste.

Područje Đakovštine, odnosno dio Slavonije pod nadležnošću muzeja u Đakovu, naseljen je već u najranijim razdobljima prapovijesti, to jest u neolitu mlađem kamenom dobu) tijekom 6. tisućljeća i gotovo kontinuirano nastanjen kroz sva prapovijesna i povijesna razdoblja do danas. Poznata su brojna nalazišta iz neolitika, eneolitika, brončanog, starijeg i mlađeg željeznog doba te latena. Mnoga su nalazišta upisana u registar nepokretnih spomenika kulture Konzervatorskog odjela u Osijeku, a na nekima su vođena sistematska, zaštitna arheološka istraživanja.

Rimsko doba je dokumentirano s više nalazišta kraja 1. do 5. stoljeća poslije Krista, a vrijeme ranog srednjeg vijeka dokumentirano je otkrićem i zaštitnim iskopavanjima Srednjovjekovne nekropole u samom centru Đakova od 11. st. do provale Turaka u naše krajeve.

Arheološka slika Đakovštine ne razlikuje se mnogo od arheološke slike ostalog dijela sjeveroistočne Slavonije, dijela pod nadležnošću Muzeja Slavonije u Osijeku i Muzeja Brodskog Posavlja u Brodu, jedino u stanju i stupnju istraženosti. Dio koji pokriva Muzej Đakovštine Đakovo ima jednako bogatu i složenu prapovijest i rana povijesna razdoblja kao i susjedna područja, što zahvaljuje svojem zemljopisnom položaju i topografskim značajkama koji su omogućavali dobru komunikaciju i povoljne životne uvjete već u najranijim počecima ljudskog naseljavanja ovog područja. Osim toga, otvorenost ravnice i laka pristupačnost sa svih strana uvjetovali su česta doseljavanja, ratne i

pljačkaške pohode, ali i kulturne utjecaje, što je rezultiralo vrlo složenom kulturnom, etničkom i političkom slikom na području Đakovštine od prapovijesti do naših dana. Sva ta razne previranja odrazila su se u obliku brojnih arheoloških nalazišta od kojih se neki nalaze i na prostoru obuhvaćenom rekognosciranjem (trasa autoceste).

ANALIZA STANJA:

1. NOVOOTKRIVENI ARHEOLOŠKI LOKALITETI

1.1. NOVI PERKOVCI – KRČEVINE

Ovo je novi arheološki lokalitet pronađen tijekom rekognosciranja trase 08.04.2003. tako da o njemu ne postoje raniji podaci. Lokalitet se nalazi oko 1 km zapadno od sela N. Perkovci na vrhu padine. Zbog stalnih nasada (voćnjak i vinograd) te zasijanosti poljoprivrednih kultura (pšenica) rekognosciranje je bilo otežano, no ipak se na osnovu više keramičkih ulomaka, ulomka podnice i pletera, kao i više primjeraka litičkog materijala (10 mikrolita), da se radi o prapovijesnom arheološkom lokalitetu, za sada neodređene kulturne pripadnosti.

Razdoblje: pretpovijest neodređene kulturne pripadnosti

Dimenzije lokaliteta: određene GPS-om u ucrtane u odnosu na trasu.

Odnos prema trasi: trasa presijeca lokalitet sredinom cjelokupnom širinom u dužini od cca 240 m.

Mjere zaštite: probno arheološko iskopavanje od kojih će ovisiti daljnje mjere zaštite.

1.2. KAZNICA - JELA I MAČKOVAC

Radi se o novootkrivenom arheološkom lokalitetu uz sam rub šume Mačkovac te na padini prema potoku Kaznica. Otkriven je rekognosciranjem trase 08. 04. 2003. god. tijekom kojeg se mislilo da se radi o dva odvojena arheološka lokaliteta. No ponovnim rekognosciranjem, prilikom kojeg se ucrtavao

lokalitet pomoću GPS na trasu autoceste, ustanovljeno je na osnovu pronalaska mikrolita na samoj padini prema potoku Kaznica da se radi i jednom arheološkom lokalitetu. Rekognosciranje je bilo uslijed uzrasle pšenice i trajnog nasada (voćnjak) otežano, no ipak pronalaskom više ulomaka keramike nešto mikrolita, kao i srednjovjekovne keramike, ustanovljeno da se radi o pretpovijesnom arheološkom lokalitetu neodređene kulturne pripadnosti, kojeg je presloio srednjovjekovni kulturni sloj. Srednjovjekovna keramika je novijeg datuma, 19. i početak 20. st., a ostatak je salaša koji se na tom mjestu prema pričanju nalazio, a čiji se ostaci još i sada djelomice naziru.

Razdoblje: p r e t p o v i j e s t neodređene kulturne pripadnosti srednji vijek konca 19. i početka 20. st.

Odnos prema trasi: trasa se cijelom svojom širinom proteže preko zapadnog dijela lokaliteta u dužini od 500 m.

Mjere zaštite: arheološka kontrola i nadzor prilikom zemljanih radova arheologa Muzeja Đakovštine od čijeg će izvješća ovisiti daljnje mjere zaštite.

1.3. KAZNICA - RUTAK

Novootkriveni arheološki lokalitet prilikom rekognosciranja trase 8. 4. 2003. god.

Nalazi se na uzvišenju (platou), s kotom 110,0 u središnjem dijelu. Rekognosciranje je otežavalo trajno raslinje, nasad, odnosno uznapredovale poljoprivredne kulture (pšenica), no ipak je sakupljeno više ulomaka pretpovijesne keramike, kameni oblutak i više ulomaka mikrolita. Isti je u ponovljenom rekognosciranju GPS-om obilježen i ucrtan na dobivenu podlogu s ucrtanom trasom autoceste.

Razdoblje: p r e t p o v i j e s t neodređene kulturne pripadnosti.

Odnos prema trasi: trasa autoceste zahvaća jugoistočni rub lokaliteta svom širinom u dužini od 70 m.

Mjere zaštite: probno arheološko istraživanje od čijih će rezultata ovisiti daljnje mjere zaštite.

1.4. ĐAKOVO - IVANDVOR

Arheološki lokalitet Ivandvor kod Đakova je upisan u registar nepokretnih spomenika kulture Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture pod rednim brojem 745 te se na istom primjenjuju sve odredbe Zakona o zaštiti kulturnih dobara.

Otkriven je i registriran 1990. god., te vršena sistematska zaštitna arheološka iskopavanja na dijelu namjeravanje izgradnje hotelskog kompleksa koji nije saživio.

Iskopavanja su vršena tijekom ožujka i travnja 1991. god. pri čemu je otkrivena srednjovjekovna nekropola i temelji pripadajuće grobne kapele s ukupno otkrivenih i arheološki obrađenih 368 grobnih ukopa. Grobni nalazi, način ukopa i ostalo nedvojbeno dokazuju da se radi o katoličkom groblju s početka 16. st. do zaključno 1. pol. 19. st (zadnji ukop najvjerojatnije 1812. god.), odnosno ukopu hrvatskog življa za vrijeme turske okupacije. Pretpostavka je, ne neutemeljena, ali ne i do kraja dokazana, da je ova nekropola bila zajednička selu Satnici i nestalom selu Užarevci, a da ukop prestaje osnivanjem ergele na Ivandvoru.

U udolini, jugozapadno od nekropole, kojom teče potok Kaznica nalazi se mnoštvo ulomaka grube i fine, mjestimično ukrašene keramike te znatan broj kupa na nozi, kao i mnoštvo raznolikih kruškolikih i okruglih utega za ribarske mreže i tkalačke stanove, mikrolita, kamenih oblutaka i glačalica.

Rekognosciranjem autoceste uočeno je na osnovu ulomaka pretpovijesne keramike da se lokalitet širi i van zaštićene arheološke zone, odnosno da je cijeli plato Ivandvora zapravo arheološki lokalitet kojemu nije moguće utvrditi krajnje granice. To potvrđuju i izvješća s rekognosciranja kao i pojedinačni arheološki nalazi iz Arheološkog muzeja Zagreb za koje se navodi da su nađeni prilikom regulacije potoka Kaznice između Selaca Đakovačkih i Satnice, ali bez točnije ubikacije. To bi značilo, da se uz sistematska arheološka iskopavanja samog registriranog lokaliteta Ivandvor u dijelu kojim prolazi trasa autoceste i dijelu cijelog čvorišta Đakov, moraju poduzeti mjere zaštite dijela potoka i udoline potoka Kaznice između Đakova i Selaca Đakovačkih.

Rekognosciranjem je, koje je znatno otežavalo visoko žito, a na osnovu nalaza više ulomaka keramike, da se lokalitet širi i prema šumi Đakovački gaj, a možda i dalje. Stoga je potrebno izvršiti doregistraciju Ivandvora, odnosno u zaštićenu arheološku zonu uvrstiti i dio kojim prolazi trasa autoceste s proširenjem odvojka za Đakovo, a dio trase koji prolazi udolinom potoka Kaznice podvrgnuti stalnom arheološkom nadzoru.

Izvori:

1. Rješenje Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture, Broj: UP-I-03-372/1-90.ZB/DK, od 15. 08. 1990.
2. Zvonko Bojčić, Ivandvor između prošlosti i sadašnjosti, Revija Đakovačkih vezova 1967.-1991., str. 85-86, Đakovo 1991.
3. Izvještaj s rekognosciranja, Branka Raunig, Đakovo, 06. 12. 1967
4. Izvještaj s rekognosciranja, Branka Raunig, Đakovo, 07. 12. 1967.

Predmeti u Arheološkom muzeju Zagreb prema popisu Branke Raunig.

Đakovo, 03.05.1965.god.

- brončani mač, regulacija potoka Kaznice, inv.br. 6021
- kremeniti artefakti, inv.br. 6014-6015, regulacija potoka Kaznice
- ulomci kamenih sjekira, inv.br. 6016, isto
- ulomci mikrolit, inv.br. 6017, isto
- koštano šilo, inv.br. 6020, isto
- brončane ukosnice, inv.br. 602-6023, isto
- ulomci keramike i utega, inv.br. 6024-6027, isto
- bakrena sjekira, inv.br. 6028, isto
- zemljani uteg, inv.br. 6029, isto

Očito je, dakle, da se radi o velikom i kompleksnom arheološkom lokalitetu s kontinuitetom od neolitika (Sopotska kultura) preko brončanog doba i srednjeg vijeka do 1. polovine 19. stoljeća s određenim vremenskim i kulturnim prazninama, što je očito posljedica neistraženosti.

Razdoblje: pretpovijest (sopotska kultura), bakreno i brončano doba, srednji vijek.

Odnos prema trasi: trasa cijelom svojom širinom presijeca lokalitet u dužini od 1000 m uključujući o čvorište Đakovo

Mjere zaštite: a) potrebno je izvršiti proširenje zaštićene arheološke zone i na dio terena kojim prolazi autocesta, uključujući i čvorište,

b) izvršiti sustavna zaštitna arheološka istraživanja,

c) izvršiti probno arheološko istraživanje i dijela terena oko potoka Kaznice s obzirom na pojedinačne nalaze nađene prilikom regulacije istog,

d) uvjetovati strogi nadzor cijele trase od Ivandvora do Kaznice-Rutak s obzirom na činjenicu tragova naselja i pojedinačnih nalaza cijelim bivšim i sadašnjim tokom potoka Kaznice.

1.5. ĐAKOVO – FRANJEVAC

Arheološki lokalitet Đakovo – Franjevac je novootkriveni arheološki lokalitet.

Nema povijesnih, materijalnih i drugih izvora o istom. Otkriven je rekognosciranjem trase autoceste 09. 04. 2003. god., koje je bilo otežano uznapredovalim poljoprivrednim kulturama, no ipak na osnovu ulomaka keramike i nekoliko mikrolita može se zaključiti da se radi o pretpovijesnom, neolitičkom, nala zištu neodređene kulturne pripadnost.

Razdoblje: pretpovijest, neolitik

Odnos prema trasi: trasa svom širinom zahvaća sjeverozapadni dio nalazišta u dužini od cca. 140 m

Mjere zaštite: probno arheološko istraživanje od čijih će rezultata ovisiti daljnje mjere zaštite.

1.6. ŠTROSMAJEROVAC - PUSTARA

Na mjestu nalaza srednjovjekovne keramike, otkrivene 09. 04. 2003. god. nalazilo se selo **UŽAREVCI** nestalo preseljenjem stanovništva u obližnje selo

Satnicu. Lokacija nalazišta odgovara lokaciji prema crtežu, odnosno topografskoj karti iz 1781.-82. god., odnosno topografskoj karti iz 1910. god. nastale na osnovi premjera iz 1895. god. Rekognosciranjem nisu uočeni tragovi arhitekture, niti ostaci građevinskog materijala. Nalazi se uglavnom razmrvljena srednjovjekovna keramika.

Izvori: Željko Lekšić, Spomen na seoce Užarevce, Revija Đak. vezovi, Đakovo 1994., strana 45-46,

Odnos prema trasi: Nalazište presijeca trasa autoceste svom širinom u dužini od 50 m.

Mjere zaštite: probno arheološko istraživanje ili kontrola zemljanih radova od kojih će ovisiti daljnje mjere zaštite

Razdoblje: srednji vijek

1.7. IVANOVCI - PALANKA

Lokalitet je otkriven rekognosciranjem trase autoceste, a nalazi se oko 900 m zapadno od Ivanovaca Gorjanskih te oko 2000 m sjeveroistočno od sela Satnice na padini povišenog platoa iznad potoka Jošave i Zmajeva, tako da o istom ne postoje raniji podaci. U otežanim uvjetima zbor narasle pšenice nađeno je više ulomaka pretpovijesne keramike i mikrolita, neodređene kulturne pripadnosti.

Razdoblje: pretpovijest, neolitik, neodređene kulturne pripadnosti.

Odnos na trasu: trasa svom širinom presijeca zapadni dio nalazišta u dužini od cca 80 m.

Mjere zaštite: probna arheološka istraživanja od kojih će ovisiti daljnje mjere zaštite.

1.8. TOMAŠANCI – ZDENCI

Lokalitet je otkriven rekognosciranjem trase autoceste 09. 04. 2003. god. tako da o njemu ne postoje raniji pisani izvori. Nalazi se na uzvisini iznad potoka

Zmajeva između kota 114,0 i 113,6 . Uzrasla pšenica je otežala obilazak. No ipak je nađeno više ulomaka pretpovijesne, neolitičke, keramike i nekoliko mikrolita. Kulturna se pripadnost ne može zasad odrediti.

Razdoblje: pretpovijest, neolitik

Odnos prema trasi: trasa zahvaća rubi, istočni dio nalazišta.

Mjere zaštite: probna arheološka istraživanja od kojih ovise daljnje mjere zaštite.

1.9. TOMAŠANCI - PALAČA

Nalazište je otkriveno rekognosciranjem trase autoceste te stoga o njemu ne postoje raniji pisani izvor. Nalazi se na dnu padine na jedva vidljivom uzvišenju oko 600 m sjeverno od ceste Tomašanci-Gorjani. Rekognosciranje je bilo otežano uslijed ponarastle pšenice, ni ipak je nađeno više ulomaka keramike i litičkog materijala (mikroliti i ulomak kamenog glačala) na osnovu čega se može zaključiti da se radi o pretpovijesnom, neolitičkom, nalazištu.

Razdoblje: pretpovijest, neolitik, neodređene kulturne pripadnosti.

Odnos prema trasi: trasa svom širinom zahvaća zapadni dio nalazišta u dužini od cca 300 m.

Mjere zaštite: probna arheološka istraživanja od kojih će ovisiti daljnje

Mjere zaštite.

1.10. JOSIPOVAC - VELIKO POLJE I

Nalazište je otkriveno rekognosciranjem trase autoceste 09. 04. 2003. god. tako da o njemu nema ranijih izvora i podataka. Nalazi se u ravnici uz kanal Osatina cca 500 m istočno od mosta na ulazu u selo Josipovac Đakovački uz sam rub šume Branjevina. Uzrasla pšenica je otežala rekognosciranje, no ipak je nađeno više ulomaka neolitičke keramike, kamenih jezgri i mikrolita.

Razdoblje: pretpovijest, neolitik, neodređene kulturne pripadnosti.

Odnos prema trasi: trasa autoceste svom širinom zahvaća nalazište u dužini od cca 100 m.

Mjere zaštite: probno arheološko istraživanje od kojeg će ovisiti daljnje mjere zaštite.

1.11. JOSIPOVAC - VELIKO POLJE II

Otkriveno je rekognosciranjem autoceste 09. 04. 2003. god. te o njemu ne postoje raniji izvori i podaci. Nalazište se nalazi oko 500 m sjeveroistočno od nalazišta Veliko Polja I uz rub šume Branjevina. Otežanim obilaskom zbog narasle pšenice prikupljeno je više ulomaka neolitičke i srednjovjekovne keramike i kameni odbojak.

Razdoblje: neolitik neodređene kulturne pripadnosti, srednji vijek

Odnos prema trasi: nalazište zahvaća zapadni krak proširenja trase (PUO Đakovo – sjever) te sama trasa na samom istočnom rubu.

Mjere zaštite: probno arheološko iskopavanja od kojeg će ovisiti daljnja zaštitna mjera.

1.12. JURJEVAC - BRANJINA

Otkriveno je rekognosciranjem trase autoceste južno od sela Jerjavac Punitovački uz sam sjeverni rub šume Branjina.

Naknadnim obilaskom nalazišta, lociranjem i ucrtavanjem istog na trasu autoceste pomoću lokatora, ustanovljeno je da se nalazište nalazi van trase autoceste te ne bi trebalo biti predmet razmatranja i zaštite.

Đakovo, 16. 05. 2003.

Ivo Pavlović, dipl. arheolog